

Εργασία για την επιστροφή των γλυπτών του Παρθενώνα και την επανένωση του μνημείου

Μάρμαρα του Παρθενώνα :

Ιστορία μιας κλοπής ή η κλοπή μιας ιστορίας;

« Τι σημαίνει ο Σαίξπηρ για την Αγγλία; Ο καθεδρικός ναός του Αγίου Παύλου; Τι σημασία έχει το Ταζ Μαχάλ για την Ινδία; Η καπέλα Σιζτίνα για την Ιταλία; Τα Μάρμαρα του Παρθενώνα είναι η περηφάνια μας. Είναι η ταυτότητά μας. Είναι ό,τι μας συνδέει με το Ελληνικό θαύμα. Είναι δημιουργίες συνώνυμες με τις έννοιες της δημοκρατίας και της ελευθερίας»

Στα λόγια αυτά της Μελίνας Μερκούρη υπολανθάνει το εθνικό φρόνημα του τόπου μας, άρρηκτα συνδεδεμένο με την ιστορία μας. Σε όλες τις παραπάνω περιπτώσεις οι εθνικές κληρονομίες των λαών μαζί με τα εθνικά μνημεία τους συνυφαίνουν τον πολιτισμό τους. Δεν είναι απλώς απομεινάρια του παρελθόντος, αλλά η απτή αφορμή για την αναβίωση των ιδεών που πρεσβεύουν. Τα μνημεία ενός λαού αποτελούν τον θεμέλιο λίθο της ιστορίας του, τη βάση πάνω στην οποία οικοδομεί τη νεότερη ιστορία του μαζί τους κόπους, τις αγωνίες, τους φόβους αλλά και τις ελπίδες του, που χρωματίζουν ποικιλοτρόπως τη ζωή του.

Με ποίο μνημείο λοιπόν έχει συνδεθεί το όνομα της Ελλάδας κατά τη διάρκεια των αιώνων; Χωρίς αμφιβολία με τον Παρθενώνα. Χτίστηκε προς τιμήν της θεάς Αθηνάς προστάτιδας της πόλης της Αθήνας. Υπήρξε το αποτέλεσμα συνεργασίας σημαντικών αρχιτεκτόνων και γλυπτών στα μέσα του 5^{ου} αιώνα π.χ. Η εποχή της κατασκευής του ταυτίζεται με αυτή της Αθηναϊκής ηγεμονίας. Ο Παρθενώνας αποτελούσε, αποτελεί και θα αποτελεί το λαμπρότερο μνημείο της Αθηναϊκής πολιτείας και τον κολοφώνα του δωρικού ρυθμού. Ο Παρθενώνας κατόρθωσε να έχει μια ακμαία πορεία μέσα στην ιστορία. Κατά πρώτο και κύριο λόγο, τα παλαιότερα αρχιτεκτονικά κατάλοιπα ζωής βρέθηκαν στην Ακρόπολη κατά τα νεολιθικά χρόνια

(3500). Η περιοχή γύρω από τον Παρθενώνα αποτέλεσε αξιόλογο διοικητικό αλλά και θρησκευτικό κέντρο. Ο Ιερός Βράχος πήρε σάρκα και οστά χάρη στο μεγαλειώδες όραμα του Περικλή, αλλά και στις εξαιρετικές ικανότητες του Ικτίνου σε συνεργασία με τον Καλλικράτη, τη γενική εποπτεία του Φειδία και την πολύτιμη βοήθεια των μαθητών του τελευταίου. Τέλος, ο Παρθενώνας μαρτυρεί ότι η Ελλάδα, η γενέτειρα της δημοκρατίας, της ελευθερίας του λόγου, με τα υψηλά της ιδανικά, δεν λησμονεί το ένδοξο παρελθόν της, αλλά προσπαθεί να διαφυλάξει και να το κληροδοτήσει στις επόμενες γενιές.

Όμως δεν έλειψαν και οι χαλεποί καιροί για τον Παρθενώνα που έθεσαν σε κίνδυνο την αρχική του λάμψη. Ήδη από το 480 π.χ. είχε αρχίσει να χτίζεται ο Παρθενών, όμως οι βάρβαρες λεηλασίες και επιδρομές εκείνης της περιόδου, που απέρρεαν από τους Περσικούς πολέμους κατέστρεψαν τους κίονες που μόλις είχαν προλάβει να υψωθούν και άφησαν πίσω τους τις στάχτες και τα συντρίμια του άλλοτε λαμπρού ελληνικού πολιτισμού. Όμως και σε άλλες εποχές η Ακρόπολη της Αθήνας λεηλατήθηκε βάρβαρα, τραυματίστηκε θανάσιμα, αλλά κατάφερε ένδοξα να ξαναγεννηθεί μέσα από τις στάχτες της. Ενδεικτικά, το 1453 ο Παρθενώνας έγινε τζαμί, ενώ το 1656 καταστράφηκε η μεσαία σειρά των Προπυλαίων από την έκρηξη. Το 1687 ανατινάχθηκε το μεγαλύτερο μέρος του Παρθενώνα από έκρηξη για μια ακόμα φορά, αφού εκείνη την περίοδο οι Τούρκοι το χρησιμοποιούσαν σαν πυριτιδαποθήκη.

Το αποκορύφωμα αποτέλεσε φυσικά, η απόσπαση των Μαρμάρων του Παρθενώνα από τη γενέτειρα πόλη τους, την Αθήνα και η μεταφορά τους στην Αγγλία από το Λόρδο Έλγιν. Σήμερα κατοικοεδρεύουν στο Λονδίνο «φιλοξενούνται» στο βρετανικό μουσείο, πράγμα που δεν συνάδει με την αναμφισβήτητη ελληνικότητά τους Δυστυχώς ορισμένα από τα υπό συζήτηση μάρμαρα δεν κατάφεραν να φτάσουν δια θαλάσσης ως το Λονδίνο και αγνοείται η τύχη τους-πιθανώς θα κείτονται αλλοιωμένα και κατεστραμμένα στο σκοτεινό βυθό κάποιας θάλασσας.

Η ιστορία της κλοπής τους χρονολογείται γύρω στο 1801 με 1812, οπότε και ολοκληρώθηκε η απομάκρυνσή τους. Τότε η Ελληνική επικράτεια βρισκόταν σε δυσμενή θέση κατοχής από την Οθωμανική Αυτοκρατορία. Κάτω από αυτές τις συνθήκες ο Τόμας Έλγιν, Άγγλος διπλωμάτης και πρέσβης στην Οθωμανική Αυτοκρατορία με την πρόφαση της μελέτης των μαρμάρων, κατόρθωσε να αποσπάσει μεγάλα τμήματα των γλυπτών του Παρθενώνα και να τα μεταφέρει με την επίσημη συναίνεση του Σουλτάνου, ο οποίος δεν είχε προσωπικές βλέψεις σ' αυτά στην Αγγλία. Το 1816 η Αγγλική κυβέρνηση αγόρασε τα επονομαζόμενα «Ελγίνεια Μαρμαρα» και τα εξέθεσε στο βρετανικό μουσείο, όπου βρίσκονται μέχρι σήμερα. Αυτή η «ασέλγεια» του Έλγιν στον Ελληνικό πολιτισμό στηλιτεύτηκε από πολλούς επιφανείς ανθρώπους των γραμμάτων και των τεχνών ανά τον κόσμο και προκάλεσε μία καθολική και όχι μόνο ελληνικού χαρακτήρα ανησυχία: ήταν απλώς η ιστορία μιας κλοπής ή τελικά αυτή η πράξη του Έλγιν ήταν η κλοπή της ελληνικής ιστορία, άρα και του πολιτισμού μας;

Είναι παράδοξο, αλλά αρκετά ελπιδοφόρο το γεγονός ότι δύο άνθρωποι των γραμμάτων, ο λόρδος Βύρων και ο Sir John Newport, που μοιράζονται την ίδια εθνικότητα με τον Έλγιν, αντιτάχθηκαν στην πράξη του, την οποία θεώρησαν κατάφορη προσβολή και κακοποίηση του ελληνικού πολιτισμού. Ο πρώτος κάνει καταφανή τη διαμαρτυρία του απέναντι σε αυτό το φλέγον πολιτισμικό ζήτημα, μέσα από τα λόγια του ποιήματός του «Χάρολντ Τσάιλντ Προσκύνημα», όπου αντανakλάται φανερά η άποψή του για την αφαίρεση των μαρμάρων του Παρθενώνα: «Από βρετανικά χέρια, όπου άρμοζε καλύτερα / Για τη φρούρηση των λειψάνων άχρηστος να αποκατασταθεί». Ο δεύτερος δήλωσε τα παρακάτω: «Ο αξιότιμος κύριος έχει επωφεληθεί από τα πιο αδικαιολόγητα μέσα και έχει διαπράξει τις πιο κατάφορες λεηλασίες. Ήταν, φαίνεται, μοιραίο το γεγονός ότι ένας εκπρόσωπος της χώρας μας λεηλάτησε εκείνα τα αντικείμενα που οι Τούρκοι και άλλοι βάρβαροι είχαν θεωρήσει ιερά»

Ένα ακόμη θέμα υπό συζήτηση θα πρέπει να είναι και η αναγκαία και απαιτούμενη συντήρηση των μαρμάρων από τους υπεύθυνους του βρετανικού μουσείου. Οι ανάγκες για καθαρότητα και σωστές συνθήκες συντήρησης των γλυπτών και των μαρμάρων είναι επιτακτικές και επιβεβλημένες για τη διατήρησή τους «στη ζωή». Δυστυχώς, όμως τα μάρμαρα έχουν υποστεί τη φθορά του χρόνου καθώς λόγω της ρύπανσης η επιφάνειά τους έχει διαβρωθεί αμετάκλητα. Έτσι, οι δύο προηγούμενοι αιώνες έχουν αφήσει καθοριστικά το στίγμα τους στα γλυπτά, τα οποία «αργοπεθαίνουν» κυρίως λόγω των προηγούμενων μεθόδων καθαρισμού που εφαρμόζονταν από το προσωπικό του βρετανικού μουσείου όπου βρίσκονται.

Προς βελτίωση της κατάστασης ο επιστήμονας Μάικλ Φαραντέι προτάθηκε ως αρμόδιος για να επιλύσει το πρόβλημα της επιδείνωσης της επιφανείας των μαρμάρων το 1838 και ενδεικτικά ο ίδιος αναφέρει: « τα μάρμαρα ήταν γενικά πολύ βρώμικα...θα εφαρμόσω αλκάλια, τόσο ανθρακικά, όσο και καυστικά, αλλά υπολείποναι κατά πολύ της αποκατάστασης της επιφανείας του μαρμάρου στη σωστή απόχρωσή του και της καθαρότητας που τους αρμόζει ... Η εξέταση (των μαρμάρων) με έχει κάνει να απελπίζομαι και να θεωρώ σχεδόν αδύνατη την πιθανότητα παρουσίασης των μαρμάρων στο βρετανικό μουσείο στην αρχική τους κατάσταση αγνότητας και λευκότητας, οι οποίες αρχικά τα διέκριναν...»

Συμπληρωματικά, η φύλαξη των εκθεμάτων θα πρέπει να γίνεται με το σκεπτικό της διαφύλαξης και της προστασίας ενός ολόκληρου πολιτισμού. Έτσι, θα πρέπει να ισχύουν αυστηροί κανόνες και απαράβατοι. Προκαλεί θλίψη σε κάθε έλληνα το γεγονός ότι σύμφωνα με έγγραφα του βρετανικού μουσείου, έχουν καταγραφεί μια σειρά από ατυχήματα, κλοπές και πράξεις βανδαλισμού στα μάρμαρα από επισκέπτες. Όλα τα παραπάνω έχουν ομολογουμένως προκαλέσει περαιτέρω ζημιά στα γλυπτά. Ανάμεσα στα άλλα, περιλαμβάνεται και ένα περιστατικό του 1961, όταν δύο ανήλικα αγόρια αποκόλλησαν μέρος του ποδιού ενός κένταυρου. Παρόμοια περιστατικά συνέβησαν το 1966, το 1970, το 1974 καθώς και το 1981.

Σύμφωνα με όλα τα παραπάνω, ο κύριος στόχος της ελληνικής εκστρατείας για την επανένωση του μνημείου του Παρθενώνα, είναι η αποκατάσταση των «οργανικών στοιχείων» των ζωτικών μερών, τα οποία « στην δεδομένη χρονική στιγμή στερούνται συνοχής, έχουν έλλειψη ομοιογένειας και της ιστορικότητας του μνημείου στο οποίο ανήκουν» και μια ενδεχόμενη επανένωσή τους θα επέτρεπε στους επισκέπτες - αλλά και στους έλληνες- να εκτιμήσουν καλύτερα το σύνολό τους. Τα μάρμαρα θα πρέπει να βρίσκονται στο σωστό ιστορικό και πολιτισμικό περιβάλλον, κάτι που θα οδηγήσει στην « πληρέστερη κατανόηση και ερμηνεία τους». Έχουν επιτευχθεί επιστροφές επιστροφές θραυσμάτων ή πολύ μικρών τμημάτων του μνημείου με πολλές χώρες , μερικές από τις οποίες είναι η Σουηδία, το Βατικανό, το μουσείο του Getty στο Λος Άντζελες κ.α. Ο τρόπος απόκτησης και οικειοποίησης των μαρμάρων στο βρετανικό μουσείο δεν ήταν νόμιμος γιαυτό θα πρέπει να επιστραφούν στον αρμόδιο ιδιοκτήτη τους . Άλλωστε σήμερα διατίθενται οι κατάλληλες υποδομές. Η κατασκευή του νέου μουσείου της Ακρόπολης υπόσχεται την αξιοπρεπέστατη στέγαση των μαρμάρων και προϋποθέτει την τοποθέτησή τους ανάμεσα στα άλλα γλυπτά, που θα τα ενώνει η κοινή τους ταυτότητα. Η τεχνολογία με την οποία έχει εξοπλιστεί το μουσείο είναι υπερσύγχρονη και εγγυάται την ορθή συντήρηση των εκθεμάτων.

Συνοψίζοντας, λοιπόν, η απόσπαση των μαρμάρων Παρθενώνα είναι μια μεγάλη απώλεια για τον πολιτισμό μας, αλλά και τον παγκόσμιο πολιτισμό. Η πράξη του Έλγιν, παρότι έγινε πριν δύο αιώνες προβληματίζει έντονα τους ανθρώπους σήμερα. Ως Έλληνες «απαιτούμε» την επιστροφή των μαρμάρων και ως άνθρωποι μπαίνουμε σε διαδικασία προβληματισμού και λυπόμαστε στη θέα των άδειων θέσεων στα μουσεία μας, που συχνά φέρουν επιγραφές όπως:» Τα υπόλοιπα τμήμα βρίσκεται στο βρετανικό μουσείο»κ.λ.π. Καταληκτικά, για όλους τους παραπάνω λόγους η «Ελγίνεια ασέλγεια» στα μάρμαρα του Παρθενώνα, καθώς και οποιαδήποτε άλλη κακοποίησή τους αποτελούν συνώνυμες έννοιες κακοποίησης του πολιτισμού και της ιστορίας της

Ελλάδας και οδηγούν στην αποσπασματικότητα της, επομένως στην κλοπή της ελληνικής ιστορίας.

Κλείνοντας, θα ήθελα με τη βοήθεια δύο μεγάλων γυναικείων προσωπικοτήτων να τονίσω τα παρακάτω: «Έρχονται στιγμές στη ζωή όπου το να παραμείνεις σιωπηλός γίνεται σφάλμα και το να μιλήσεις αποτελεί υποχρέωση. Πολιτικό καθήκον, ηθική πρόκληση και κατηγορηματικό πρόσταγμα το οποίο δεν μπορούμε να παρακάμψουμε», Οριάννα Φαλάτσι, *Οργή και Περηφάνεια*. Γι' αυτό είναι επιβεβλημένη η ανάγκη της διαφωνίας, της αντιπαράθεσης και της διαπραγμάτευσης των δικαιωμάτων και των κεκτημένων των λαών. Είναι η απόδειξη της απουσίας της λήθης. Της λήθης του πολιτισμού και της ιστορίας μας, που έχει «κλαπεί» και αν λησμονηθεί από τους Έλληνες το παρελθόν, το μέλλον προβλέπεται σκοτεινό και αβέβαιο.

Η Μελίνα Μερκούρη έλεγε: «Ελπίζω να δω τα μάρμαρα πίσω στην Αθήνα προτού πεθάνω. Αν όμως έρθουν αργότερα, εγώ θα ξαναγεννηθώ...»

Αριάδνη